

Latin America & Caribbean Islamic Studies

— Newsletter —

[Interview] Spotlight on Mark Sedgwick – Sufism in Latin America

Author: Mark Sedgwick, interview and introduction by Ken Chitwood. Translation by Monir Sadat.

Source: *Latin America & Caribbean Islamic Studies Newsletter*, Vol. 1, No. 4 (July 2021), pp. 29-35.

موردی چشمگیر: تصوف در آمریکای لاتین

نویسنده: مارک سدویک

با مقدمه و مصاحبه کن چیتوود

هنگامی که بر روی پروژه‌های درباره نقشه چشم انداز گسترش مراکز اسلامی اعم از مساجد و سازمان‌ها در سراسر آمریکای لاتین و کاراییب کار می‌کردم متوجه وجود جوامع صوفی در مناطقی شدم که دور از انتظارم بود: برای مثال فرقه ای نعمت‌اللهی در مرکز مکزیک، خانقاهی از جنس سنگ در پاتگونیا و شعبه‌ای از فرقه نقشبندیه در اروگوئه تحت عنوان انستیتو جابی نظرم را جلب کرد.

این موضوع مرا به فکر واداشت که بدانم چه ارتباط، قرابت و یا واقعه‌ای به ایجاد این جوامع و ساختارها انجامیده است. با بررسی بیشتر شبکه‌ها و افراد مؤسس این طریقه‌های صوفی به اثر مارک سید ویک (Mark Sedgwick) برخوردم. اثری که او در ۲۰۱۸ درباره تصوف در آمریکای لاتین نوشته است. بعبارت دیگر اثر یک سال قبل از اینکه من پروژه نقشه را در ۲۰۱۹ شروع کنم، به رشته تحریر در آمده است. تحقیقات نقشه برداری سدویک به یک معنا، کمکی برای ردیابی و شناسایی برخی از شبکه‌ها و گره‌های پنهان در مکان‌هایی مانند شیلی و برزیل بدست داد.

در مجموع، خواندن اثر سدویک به‌مراه تحقیقات شخصی، من را به شبکه‌ای از عقاید، افراد، و نهادهایی ره‌نما شد که صوفیان و دیگران را در ماتریسی از روابط متقاطع و پیچیده مرتبط می‌کرد. شبکه‌ای که از مصر و ترکیه و ایران و افغانستان تا آرژانتین و مکزیک و برزیل و اروگوئه گسترده است. مصاحبه‌ای که در ادامه می‌آید حاوی مطالبی است که خوانندگان را با روایت پیچیده و در هم تنیده تصوف در آمریکای لاتین آشنا می‌کند. روایتی که فراتر از مرزهای جغرافیایی می‌رود و این جوامع را با مردم مسلمان و افرادی در سراسر جهان مرتبط می‌کند. این مصاحبه می‌تواند به عنوان مقدمه‌ای برای ایجاد یک رشته تحصیلی تازه بکار بیاید که جای آن در مطالعات جهان اسلام و آمریکای لاتین خالی و تاکنون مورد بی‌مهری بوده است. فراتر از این، شاید هم چراغی در میان پژوهشگران برای ادامه کار سد ویک بیفزورد. زیرا همانطور که او در مصاحبه زیربیا می‌کند اکثر گروه‌های صوفی در منطقه "مورد پژوهش تفصیلی قرار نگرفته‌اند" و هنوز چیزهای زیادی برای تعمق، درک و شناسایی درباره آنها وجود دارد.

چیت وود: می‌دانیم که تحریر فصل "تصوف در آمریکای لاتین" در دانشنامه "صوفیگری در محیط غربی"، از انتشارات بریل را، بعنوان اولین کتاب عمومی تاریخی در این موضوع بعده داشته اید. اما ابتدا کمی در مورد علایق تحقیقاتی خود بیشتر توضیح دهید

سدویک: من بیشتر روی اسلام در دوره مدرن یعنی از حدود دهه ۱۸۶۰ به بعد و معمولاً در حوزه خاورمیانه و اروپا کار می‌کنم. اما از زمانی که لیسانس تاریخ گرفتم علاقمند به منطقه شدم و حتی در مقطعی به فکر گرفتن دکتری در تاریخ اقتصاد آمریکای لاتین افتادم. اما در نهایت در باره تصوف در سودان، مصر و مالزی دکتری گرفتم.

علاقه من به تصوف در غرب به زمانی بر می‌گردد که یکی از همکاران ایتالیایی مرا به صوفیانی در میلان معرفی کرد که متعلق به فرقه ی مورد مطالعه من در سودان بودند. مواجهه با صوفیان میلانی باعث شد تا صوفیان بیشتری در سایر نقاط اروپا و سپس ایالات متحده بیابم. در سال ۲۰۱۶ کتاب "تصوف غربی: از عباسیان تا عصر جدید" را با این نیت که تمام داستان رابطه غرب با صوفیگری را بازگو کنم، به رشته تحریر در آوردم و دانشگاه آکسفورد آنرا منتشر کرد. در این کتاب صوفیان را از زمان عباسیان و قبل اینکه واقعا چیزی بنام غرب موجودیت داشته باشد، ردیابی کرده‌ام و نشان داده‌ام که چگونه تصوف همواره بعنوان بخشی از فرهنگ فلسفی بزرگتر و کلی بوده و فراتر از اسلام گسترش یافته است. در سال ۲۰۱۹، یک گام فراتر نهادم و با همکاری فرانچسکو پیراینو (او هم استاد ایتالیایی است اما غیر از همکاری است که برای بار اول مرا با صوفیگری غربی آشنا کرد) مجموعه‌ای درباره تصوف جهانی ویرایش کردم. کتاب "صوفیگری جهانی" بوسیله انتشارات هرست (HURST) به چاپ رسید و عنوانش هم برگرفته از اثر عالی رول میجر (Role Meijer) تحت عنوان "سلفی‌گری جهانی" است که در سال ۲۰۰۹ توسط همین انتشارات به چاپ رسیده است.

چیت وود: شما اخیراً جنبش‌ها و جوامع صوفی را در آمریکای لاتین مورد بررسی قرار داده‌اید. این علاقه از کجا شروع شد؟ اولین سرخ شما از اینکه روایتی برای گفتن وجود دارد چه بود؟

سد ویک: بیشتر کارهای جالب موجود در خارج از جهان اسلام درباره تصوف، از جمله بیشتر کارهای خودم، بر تصوف در آمریکای شمالی و اروپا متمرکز شده است. تقریباً هیچ مطلبی در مورد تصوف در آمریکای لاتین به زبان انگلیسی وجود ندارد. البته یک استثناء در مورد وجود مرابطون در منطقه چیپاس، مکزیک وجود

دارد. در طول شورش زاپاتیستا در دهه 1990، علیه دولت مرکزی مکزیک، مرابطون اروپایی که اگر صوفی نباشند اما اصالتاً صوفی هستند، مردم را به اسلام دعوت کردند و به موفقیت غیر منتظره‌ای در تغییر دین مردم دست یافتند. موفقیت آنها واقعا قابل توجه بود و من را هم جلب کرد. این اولین باری بود که به تصوف در آمریکای لاتین فکر کردم.

سپس در سال 2007 در کنفرانسی در آلمان با پروفیسور فرانسیسکو گارسیا بازان (Francisco García Bazán) ملاقات کردم. پروفیسور گارسیا بازان فیلسوف آرژانتینی و یکی از برجسته‌ترین فیلسوفان آمریکای لاتین در رنه گنون (René Guénon) شناسی است. همانطور که می‌دانیم رنه گنون، فیلسوفی فرانسوی بود که به تصوف گرایید و به قاهره مهاجرت کرد. جایی که در سال 1951 با لقب شیخ عبدالواحد یحیی درگذشت. من کارهای زیادی در مورد گنون و پیروانش و تأثیر آنها در طول سال‌های زندگی‌شان انجام داده‌ام که با کتاب "علیه جهان مدرن" در سال ۲۰۰۴ شروع می‌شود. پروفیسور گارسیا بازان درباره استقبال مردم آرژانتین از آثار گنون مفصل سخن گفت که خود داستانی جذاب است. آن موقع بود که تصمیم گرفتم اگر فرصتی دست بدهد باید دوباره به این موضوع برگردم. این شانس در سال 2018 برایم پیش آمد. یعنی یک دوره فرصت مطالعاتی و مقداری بودجه برای کار میدانی در این موضوع فراهم شد. یک جستجوی آنلاین چندین گروه صوفی را در چهار کشور آرژانتین، برزیل، شیلی و مکزیک نشان داد که به نظرم عجیب نبود. اگرچه کشورهای دیگر لاتینی هم گروه صوفی در حد یک یا دو گروه داشتند اما در هیچ کدام به اندازه آن چهار کشور تعداد صوفیان زیاد نبود. بنا بر این راه افتادم.

چیت وود: شگفت‌انگیزترین و یا مأل اندیش‌ترین جنبه‌های تصوف در آمریکای لاتین که در جریان پژوهش خود به آن برخورد کردید چه بوده است؟ اعم از جامعه خاصی، شبکه بخصوصی یا فرد و جنبش ویژه ای.

سد ویک: امروزه از بسیاری جهات، تصوف در آمریکای لاتین به تصوف در اروپا و ایالات متحده در دهه 1970 و 1980 شباهت دارد. تصوف در این کشورها به آنچه زمانی در لندن و نیویورک رایج بود شباهت دارد و عمدتاً برای قشر تحصیل‌کرده که دنبال معنویات است جذابیت دارد. اخیراً وضع در اروپا و ایالات متحده به دلیل حضور قابل توجه اقلیت‌های مسلمان و جا افتاده مهاجر، تغییر کرده است و امروز بسیاری از صوفیان اروپایی جدید از درون آن اقلیت‌ها رشد یافته‌اند که باعث تغییرات زیادی در تصوف رایج شده است. اما به دلیل تفاوت الگوهای مهاجرت در آمریکای لاتین نسبت به اروپا، این تغییرات در کشورهای لاتینی اتفاق نیفتاده است. در حال حاضر جوامع عرب اولیه هم که در طول قرن نوزدهم در آمریکای لاتین تشکیل شدند، عمدتاً در جامعه ادغام شده‌اند. علاوه بر اینکه بسیاری از مهاجران عرب اولیه اصلاً مسلمان نبودند. من فقط یک گروه صوفی بزرگ یافتم که ریشه در مهاجران اولیه داشت. به همین ترتیب، به دلیل اینکه در دهه‌های اخیر، آمریکای لاتین مقصد مهاجران مسلمان بسیار کمتری نسبت به اروپا و آمریکای شمالی بوده است، تنها یک گروه صوفی مهم را یافتم که از مهاجرت‌های کنونی به این منطقه ناشی می‌شود. بنابراین صوفی آمریکای لاتینی معمولاً موسیقی‌دان یا روانپزشکی است که از برخی جهات با پیشینه‌ای مرتبط با مذهب کاتولیک برخوردار است.

علاوه بر اینکه آمریکای لاتین فاصله زیادی از جهان اسلام دارد. و ارتباط با آمریکای شمالی و اروپا از چند جهت آسان‌تر از مناطق دیگر است. یعنی، مکزیک بیشتر با ایالات متحده مرتبط است و ارتباط آمریکای جنوبی بیشتر با اروپا آسان است. بنابراین، گروه صوفی کنونی آمریکای لاتین از نوع تصوفی است که ابتدا در اروپا یا ایالات متحده شکل گرفت و سپس در آمریکای لاتین گسترش یافت. اما چند مورد نیز وجود دارد که وارداتی نبوده و به شکل غیر معمولی رشد کرده است و می‌توان آنرا مخصوص منطقه دانست.

بنا بر توضیحات پروفیسور گارسیا بازان موارد اولیه رشد و تحولات خاص منطقه‌ای صوفیگری تحت تأثیر تفکرات گنون ایجاد شده است. جالب است که در اروپا و آمریکای شمالی اغلب مردمی که آثار گنون را مطالعه می‌کنند به تصوف می‌گرایند در حالیکه گسترش آثار گنون در برزیل، به جای توسعه تصوف منجر به رشد گروهی طرفدار تایچی شد. این چنین رویدادی در هیچ جای دیگری اتفاق نیفتاده است و من هنوز کاملاً مطمئن نیستم که این اتفاق چه پیامی در مورد برزیل برای ما دارد!

البته بهر صورت برزیل هم در سانوپائولو صاحب یک فرقه صوفی براساس خوانشی از آثار گنون شده که توسط اولاو د کاروالیو (Olavo de Carvalho) رهبری می‌شود. بله، همان فیلسوف کاتولیکی که مورد تقدیر بولسونارو بود. او این روزها از اینکه مردم، گذشته شرم آور او را به عنوان یک صوفی مطرح می‌کردند، ناراضی است. او از مقاله من در مورد تصوف و تایچی در برزیل که اخیراً در مجله Aries منتشر کردم نیز ناراضی است. در واقع، شخصیت اولاو د کاروالیو بیشتر از فرقه صوفی سانوپائولو، مبین نوع الهام از آموزه‌های گنون در آمریکای لاتین است. زیرا در طول دهه 1930، زمانی که اروپاییان با قرانت آثار گنون به تصوف می‌گراییبند، آثار گنون مردم آرژانتین را به سمت راست افراطی سوق داد. بعدها هم، در زمان حکومت نظامی، گروهی از کاتولیک‌ها به ریاست پدر آلبرتو اوربورا (Alberto Ezcurra Uriburu) در یک حوزه علمیه استانی به قرانت آثار گنون می‌پرداختند. پدر آلبرتو بخاطر نقشش بعنوان رهبر جنبش نوفاشیست تاکوآرا

معروف بود و در نهایت بنظر می‌رسید تصوف را به آموزه های کلیسای کاتولیک پس از واتیکان دوم ترجیح می‌داد. من این موضوع را در مقاله اخیرم درباره "سیاست، دین و ایدئولوژی" توضیح داده‌ام. موج تحول دیگری که در تصوف آمریکای لاتین اتفاق افتاد، مرتبط با شکل‌گیری گروهی به نام "سنت" (La tradición) یا (A tradição) است که از آرژانتین شروع شد و سپس به برزیل و اسپانیا هم گسترش یافت. بعبارت دیگر در ابتدا در بوئنوس آیرس تحت عنوان "گروه گورجیف" شروع شد اما بعد به ادريس شاه نویسنده معروف هندی-انگلیسی در زمینه تصوف گرایش پیدا کرد. ادريس شاه، مسئولیت اداره گورجیفیان آرژانتینی را به برادر کوچکترش عمر علی شاه که اتفاقاً اسپانیایی هم می‌دانست سپرد و او هم از این امر شادمان شد. پیروان عمر علی شاه او را "آقا" خطاب می‌کردند و او با کمک پیروان آمریکای لاتینی خود مناسک کاملاً متفاوتی از سایر مناسک معروف ایجاد کرد که آمیزه‌ای از مناسک تصوف و باطنی‌گری غربی بود. من در حال حاضر روی مقاله ای در باره آنها کار می‌کنم.

در نهایت از موارد شگفتی، می‌توان مورد تست نه وجهی شخصیت یا ایناگرام را ذکر کرد که نمادی از گورجیف در روسیه قبل از انقلاب بوده و در حال حاضر برای همه چیز از آموزش تصوف گرفته تا تست‌های شخصیتی لازم در بخش های منابع انسانی ادارات از آن استفاده می‌شود. این ایناگرام از مکزیک و شیلی، سپس آرژانتین و از طریق نیویورک، به اسپانیا رفته و... سفری چرخشی داشته است. من این مطلب را در فصلی از کتابی بنام (Esoteric Transfers and Constructions) در مورد "تحولات و ساختارهای عرفانی" که به تازگی منتشر شده است، بررسی کرده‌ام.

چیت وود : تحقیقات شما چگونه به کارهای علمی شما درباره "تصوف جهانی" مرتبط می‌شود؟

سد ویک : کار من در مورد تصوف آمریکای لاتین، شناخت ما از تصوف جهانی را کمی جهانی تر می‌کند! همانطور که در محتوای کتاب سلفی‌گری جهانی که قبلاً ذکر کردم کلمه "جهانی" به معنای واقعی بکار رفته بود، بخش تصوف جهانی هم "تنها مرتبط به منطقه خاص نبود". زیرا بسیاری از مطالعات مربوط به پدیده‌هایی مثل تصوف و سلفی‌گری هم صرفاً در سطح منطقه‌ای و حتی ملی انجام می‌شود. از اینرو خیلی مهم بود که برآن دو کتاب نگاهی فراتر از خاورمیانه حاکم باشد. اما در عین حال هیچکدام آمریکای لاتین را دربر نمی‌گیرد.

بررسی تصوف در آمریکای لاتین همچنین امکان مقایسه بیشتر بین مناطق خارج از جهان اسلام که تصوف در آنها گسترش یافته را فراهم می‌کند. چیزی که خیلی علاقه‌مندم اینست که روسیه هم به این مطالعات مقایسه‌ای اضافه شود، زیرا تصوف در روسیه نیز نادیده گرفته شده است. در حالیکه مسجد صوفی بسیار زیبایی در پاتاکونیا وجود دارد و حدس می‌زنم یکی دیگر در جایی از سیبری هم وجود داشته باشد. اگر چه هنوز از محل دقیق آن مطمئن نیستم.

چیت وود : تحقیقات شما در مورد تصوف در آمریکای لاتین چه چیز بیشتری درباره "اسلام جهانی" به ما می‌گوید؟ به عبارت دیگر پژوهش شما چطور بر دیدگاه ما از ویژگی‌ها، جنبش‌ها و غیره‌ای که "اسلام جهانی" را شکل می‌دهد تاثیر می‌گذارد؟

سد ویک : در حال حاضر عبارت "اسلام جهانی" برای اسلامی که نزد مسلمانان کشورهای اسلامی و اقلیت مسلمان در کشورهای دیگر جهان وجود دارد، بکار می‌رود. اما من اسلام موجود نزد مسلمانان در فضای مجازی جهانی را هم در زمره اسلام جهانی محسوب می‌کنم و شاید در قدم بعدی اسلام نزد غیر مسلمانان را هم باید بیفزاییم. گنون و برخی دیگر از صوفیان عمدتاً با منشأ غربی، معتقدند که حقیقت عرفانی جاویدان در هسته همه ادیان یکی است. گرچه من تا این حد جلو نمی‌روم، اما وقتی تاثیر مساوی اسلام عرفانی (عمدتاً تصوف) را بر افراد با پیشینه کاتولیک در بوئنوس آیرس و افراد با پیشینه مسلمان در بغداد را می‌بینید، یعنی اسلام در جهانی‌ترین شکل خود ظاهر شده است.

همچنین اگرچه درگیری‌های فرقه‌ای و قومی معمولاً گریبان اقلیت مسلمان را از کشمیر گرفته تا سین کیانگ، پاریس و وین می‌گیرد اما زندگی آنها در کنار پیروان سایر ادیان موید اینست که همه انبای بشر اشتراکات اساسی دارند. البته آمریکای لاتین یکی از معدود مناطقی است که با اسلام بعنوان مشکل مهم سیاسی برخورد نمی‌شود. یعنی ما می‌توانیم در آمریکای لاتین اسلام را در شرایط دیگری ببینیم.

چیت وود: چه سوالات و/یا موضوعاتی برای بررسی بیشتر در نظر دارید که می‌خواهید دیگران از آنجا کار را شروع کنند؟

سد ویک : چیزی که ما به آن نیاز داریم، مطالعات بیشتر و دقیق‌تر قوم‌نگاری درباره تک تک گروه های صوفی است. در حال حاضر مطالعات اندکی عمدتاً توسط محققان آمریکای لاتینی وجود دارد ولی اغلب منتشر نشده است. من برخی از تحقیقاتی را که توانستم بیابم در فصل "تصوف در آمریکای لاتین" استفاده کردم که در کتاب دانشنامه بریل، منتشر خواهد شد. این فصل در حد امکان یک بررسی تاریخی خوبی است اما بیشتر گروه‌های ذکر شده هنوز مورد بررسی موشکافانه قرار نگرفته‌اند.

ما همچنین به پژوهش در زمینه موضوعات خاص و مهم مثل مطالعات مربوط به جنسیت نیاز داریم که به طور کلی در مطالعه تصوف در سطح جهانی نادیده گرفته شده است. موضوع دیگر بررسی "عرفان فردی" است یعنی اینکه چگونه افرادی بدون عضویت در گروه‌های صوفی، "عارفانه" رفتار می‌کنند. به عبارت دیگر ما

عموما برای مطالعه پدیده های مذهبی به عبادتگاه ها اعم از مسجد، زاویه، کلیسا و غیره مراجعه می کنیم و افراد را در آن محیط ها مطالعه می کنیم. در حالیکه بیشتر باید مردم را در خانه ها دنبال کنیم تا ببینیم چگونه دین و ایمان و عمل با زندگی روزمره آنها عجین است. این تغییر رویکرد در سطح جهانی مهم است و در آمریکای لاتین هم بهمان اندازه مهم است.

چیت وود: آیا مطلب دیگری هست که بخواهید برای شبکه ما بیان کنید (با توجه به اینکه اعضای شبکه ما علاقمند به اسلام و جوامع اسلامی در آمریکای لاتین و کاراییب هستند)؟

سد ویک: از وجود چنین شبکه ای بسیار شادمانم و بنابراین منتظر عملکرد آن هستم. خوشحالم که توانستم کارم را با دیگران در این شبکه به اشتراک بگذارم.

چیت وود: از شما ممنونم.

Mark Sedgwick's work on Sufism in Latin America:

"Sufism in Latin America." In Brill Handbook on Sufism in Western Contexts, ed. Marcia Hermansen and Saeed Zarrabi-Zadeh. Leiden: Brill, forthcoming.

"Traditionalism in Brazil: Sufism, Ta'i Chi, and Olavo de Carvalho." Aries. Advance Articles (2020) <https://doi.org/10.1163/15700593-20201001>.

"Traditionalism and the Far Right in Argentina," Politics, Religion & Ideology 22, no. 2. Online first (2020) DOI: <https://doi.org/10.1080/21567689.2021.1904909>.

"Sufism and the Enneagram." In Esoteric Transfers and Constructions: Judaism, Christianity, and Islam, ed. Mark Sedgwick and Francesco Piraino. New York: Palgrave, 2021, pp. 219-246.

"Guénonian Traditionalism in South American Literature and Academia." International Journal of Latin American Religions. Online first (2021) <https://doi.org/10.1007/s41603-021-00134-6>

"The Glocalization of Esotericism: Guénonian Traditionalism in South America." Nova Religio, forthcoming.